

Vantaan Jönsaksen nuorakeraamiset haudat

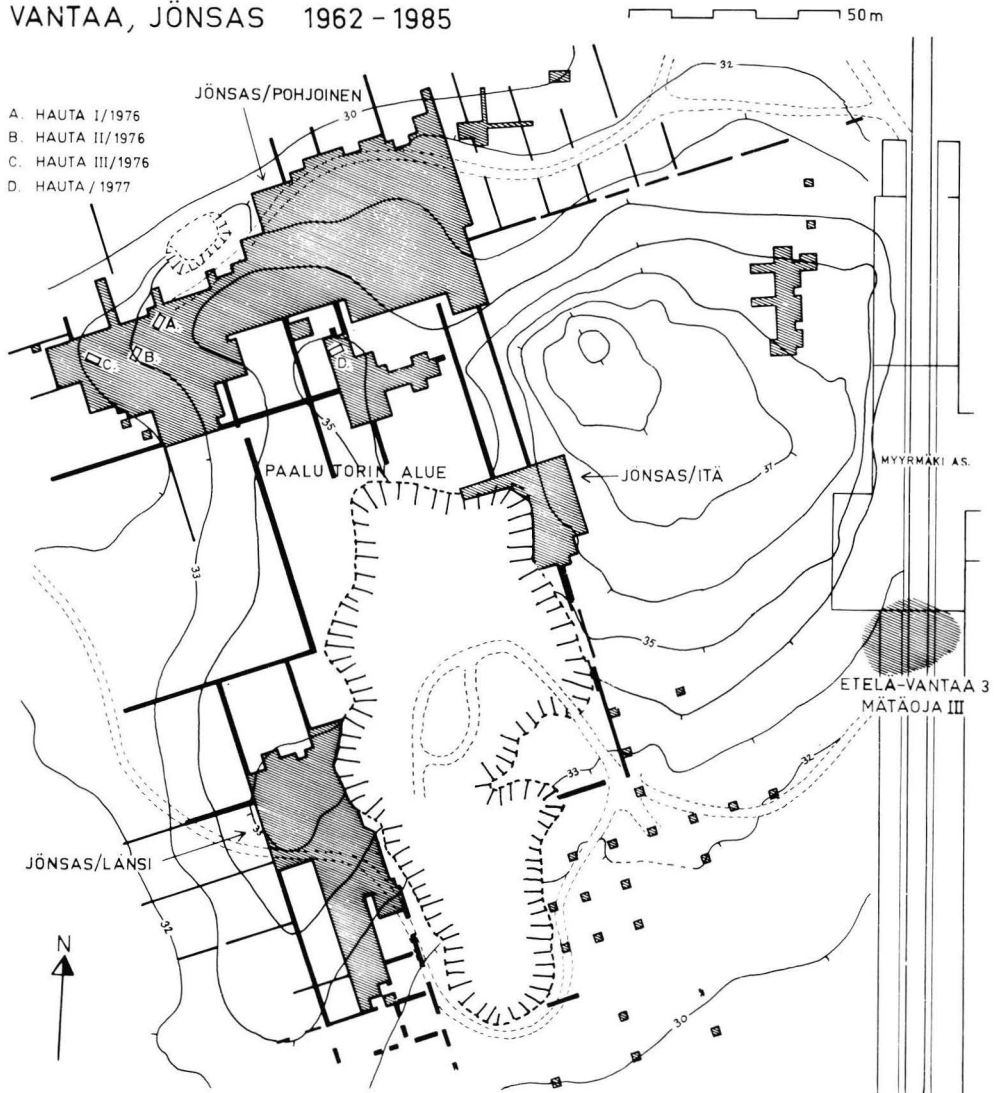
Vantaan Jönsaksen kivikautis-varhaismetallikautinen asuinpaikka-alue sijaitsee n. 12 km pohjoisluoteeseen Helsingin keskustasta, Myyrmäen aseman länsipuolella olevalla hiekkapohjaisella mäellä (pk. 2043 01 Hämeenkylä, $x = 6683\ 53-75$, $y = 547\ 28-57$, $z = 30-35,5$ m ymp.). Alueella on vuosina 1962 (kaiv. M. Waris), 1971–1977 (kaiv. P. Purhonen 1971–1973, A. Pajari 1974, A. Pajari ja S. Ojonen 1975, S. Ojonen 1976–1977), 1982 (kaiv. K. Katiskoski) ja 1985 (kaiv. A. Arponen) suoritettu kaivaustutkimuksia, jotka ensimmäistä lukuunottamatta on toteutettu erilaisten maankäyttöhankkeiden aiheuttamina pelastuskaivauksina. Esihistoriallista asutusta on todettu lähes koko mäen alueella, joskin hiekanotto lienee tuhonnut suuren osan vanhimmista asutusmuistoista. Tähän mennessä on kaivauksin tutkittu yhteensä n. 7000 m² (kuva 1), koekaivausten ja fosfaattitutkimusten (Núñez 1978) tulosten perusteella pääosa muinaisjäännöksen intensiivisimmin asutuista osista.

Paikallistamisen helpottamiseksi laajan asuinpaikka-alueen eri osia on kutsuttu nimillä Jönsas/itä, Jönsas/länsi ja Jönsas/pohjoinen riippuen siitä, miten ne sijoittuvat mäkeä rikkovaan hiekkakuoppaan nähden. Näistä tutkimusalueet Jönsas/itä ja Jönsas/länsi eroavat sekä löytöaineistonsa että kulttuurikerroksensa rakenteen puolesta pohjoisalueesta ja niitä voidaankin pitää lähes puhtaana Suomensjärven kulttuurin asuinpaikkana (ks. kuitenkin Ojonen 1983, s. 19). Laajalla, loivasti luoteeseen, pohjoiseen ja koilliseen viettävällä pohjoisalueella sensijaan ovat sekoituneina Suomensjärven kulttuurin, nuorakeraamisen kulttuurin ja varhaismetallikautisen asutuksen jäännökset. Mäen kaakkoisimmassa kulmassa, erillisenä pesäkkeenä, on lisäksi todettu jälkiä varhaiskampakeraamisesta (Ka I : 1) ja varhaismetallikautisesta asutuksesta (Etelä-Vantaa 3, kaiv. P. Purhonen 1971 ja Mätäoja III, kaiv. L. Väkeväinen 1973).

Jönsaksen kaivausten tuloksena on saatu suhteellisen runsas, lähinnä tavanomaisia esinemuotoja edustava löytöaineisto, kvartsiesineitä ja -iskoksia, kiviesineitä, niiden teelmiä ja katkelmia, keramiikkaa, savitiivisteiden paloja, palanutta luuta jne. Eri asutusvaiheita ajoittavat mm. viisto- ja poikkiteräiset kvartsinuolenkärjet, eteläsuomalaiset tasataltat, nuorakeramiikka, oikoteräiset kirveet ja taltat, epineoliittinen keramiikka ja rautakuonan pala (Purhonen 1982, s. 49–51). Poltettu luumateriaali käsitti melkein yksinomaisesti norpan luita (Forstén & Blomqvist 1977).

Esinemateriaalin antamaa kuvaa asuinpaikan asutusvaiheista täydentävät radiohiiliajoitukset (Ojonen 1983). Tosin nuorakeraamista vaihetta edustaa vain yksi ajoitus ja vanhinta vaihetta Ojosen mainitseman ajoituksen 7420 ± 170 b.p. (Hel-1007) lisäksi v. 1982:n tutkimusalueelta saadut tulokset 7640 ± 160 , 7590 ± 150 ja 7870 ± 120 b.p. (Hel-1809-1811). Nuorakeraamista vaihetta edustava ajoitustulos 4250 ± 130 b.p. (Hel-1006) on saatu v. 1977 tutkitun nuorakeraamisen haudan täyttemaasta. Nuorimman asutusvaiheen ajoituksia on 23 ja ne sijoittuvat aikavälille

VANTAA, JÖNSAS 1962 – 1985

Kuva 1. Vantaan Jönsaksen esihistoriallisella asuinpaikalla vuosina 1962–1985 tutkitut alueet ja nuorakeraamisten hautojen sijainti.

2080 ± 110–3580 ± 140 b.p. (Hel-868-869, Hel-893-896, Hel-962-965, Hel-985-987, Hel-1008, Hel-1044-1050, Hel-1812-1813). Esinelöytöjen ja radiohiiliajoitusten perusteella muinaisjäännöksen yhtenäisen kulttuurikerroksen alueella on erotettavissa kolme eri astusvaihetta, Suomusjärven kulttuurin aikainen n. vuosiin 5500–6000 eKr ajoittuva, nuorakeraamisen kulttuurin aikainen, n. v. 2500 eKr alkava sekä myöhäiskivikaudelle ja varhaismetallikaudelle ajoittuva jakso, jolloin asutus näyttäisi ilman pitempiä taukoja jatkuneen yli tuhannen vuoden ajan, lähes ajanlaskun alkuun saakka.

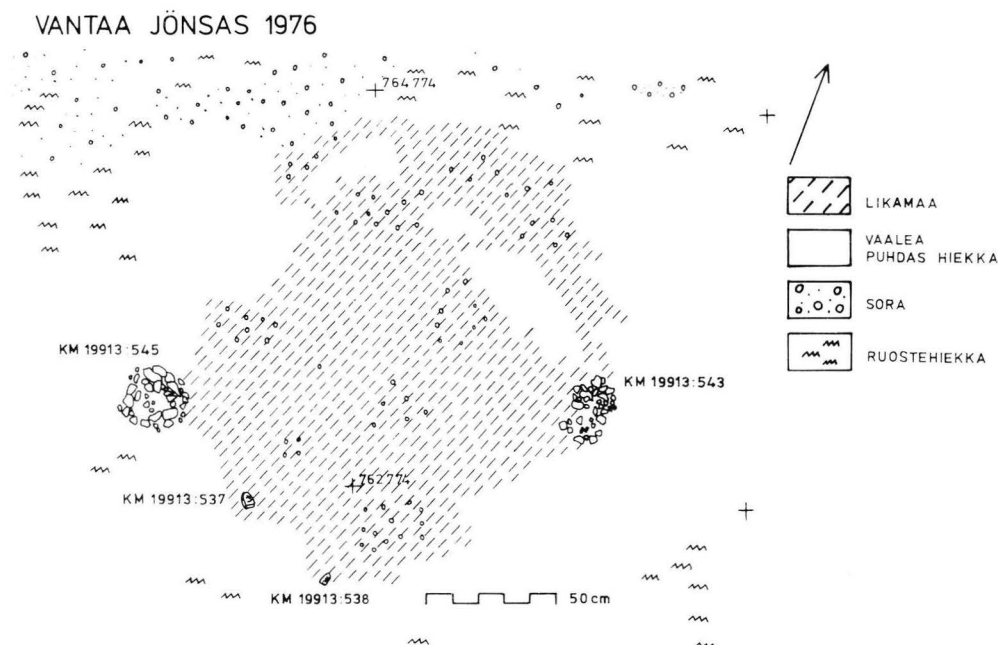
Merkittäväksi tutkimuskohteeksi Jönsaksen tekevät sieltä todetut lukuisat erityyppiset kiinteät muinaisjäännökset, useat kymmenet kivetyt pyöreät ja suorakai-

teenmuotoiset liedet, suurikokoiset kivetyt kuoppaliedet, punamultahaudat (Purhonen 1980; Purhonen 1984), nuorakeraamiset haudat, pyöreä kodanpohja, paalunjäljet sekä pohjoisalueen osittain puolitoistakin metriä paksu, erittäin voimakkaasti värjäytynyt kulttuurikerros laaja-alaisine likamaakuopanteineen, joista osa saattaa osoittautua kuoppa-asumusten jäännöksiksi. Kiinteiden muinaisjäännösten toteamisessa ja dokumentoimisessa on ollut ensiarvoisen tärkeää, että Jönsaksessa on päästy tutkimaan kerrallaan erittäin suuria yhtenäisiä tasokaivausalueita.

Vaikka pohjoisalueella on limittäin kaikkien Jönsaksen asutusvaiheiden jälkiä, löytöjen levintä, kulttuurikerroksen rakenne ja radiohiiliajoitustulokset viittaavat siihen, että intensiivisin nuorakeraaminen asutus on keskittynyt sen keskiosaan, pääosin v. 1973 tutkitulle alueelle. Itä-länsisuuntaisen nuorakeraamisen vyöhykkeen pohjoispuolella ovat esiroomalaisen rautakauden aikaiset jäännökset ja sen eteläpuolella, 35 m:n korkeuskäyrän tienoille sijoittuvana pesäkkeenä lähinnä pronssikaudelle sijoittuvat kohteet. Vuosina 1976–1977 Sinimarja Ojosen johdolla tutkitut nuorakeraamiset haudat olivat kuitenkin vahvimman nuorakeraamisen vyöhykkeen ulkopuolella, siitä etelään ja länteen, ja mahdollisesti tarkoituksellisesti tehty silloisen varsinaisen asuinpaikan ulkopuolelle. Varmoja nuorakeraamisen kulttuurin hautoja todettiin kolme, minkä lisäksi yksi saviastialöytö viittaa vielä neljännen haudan olemassaoloon.

H a u t a I / 1 9 7 6

Jönsas/pohjoinen-alueen länsiosassa ruuduissa 762 776–762 774 ja 760 776–760 774 tutkitun haudan n. 200×300 cm:n kokoinen soikea itäkoillinen-länsilounassuuntainen hautakuvio tuli näkyviin 3. kaivaustasossa (kaivauskerrosten paksuus 10 cm) n.

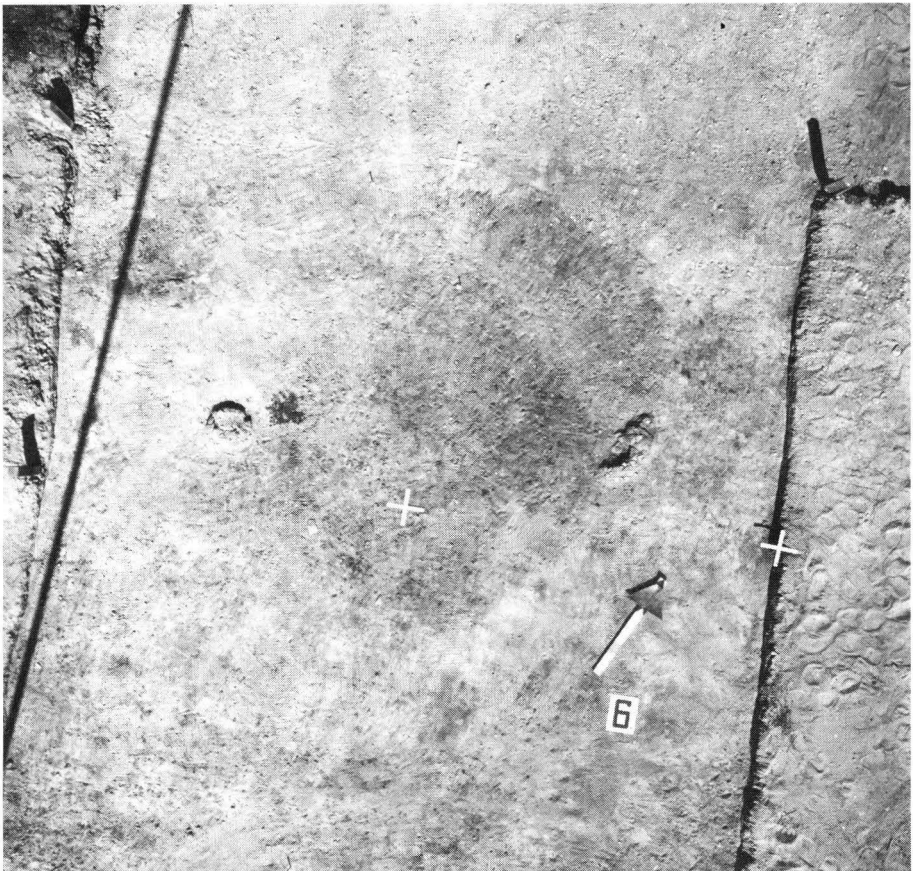

Kuva 2. Hauta I/1976, taso 6.

30 cm:n syvyydellä alkuperäisestä maanpinnasta. Hauta erottui ruskeanharmaana, voimakkaasti värjäytyneenä yhtenäisenä likamaa-alueena, jossa oli lisäksi erillisiä nokimaalaikkuja. 5. tasossa hautakuvio muuttui soraisemmaksi ja erottui selvästi ympäröivästä puhtaasta hiekasta.

Hautalöydöt, kaksi nuorakeraamista saviastiaa (KM 19913: 543 ja : 545) ja kaksi oikoteräistä talttaa (KM 19913: 537 ja : 538) tulivat esiin 6. kaivaustasosta (kuvat 2–3). Vedetyillä viivoilla koristettu saviastia (KM 19913: 543) sijaitsi haudan koilliskulmassa kyljellään, suuosa lounaaseen päin ja nuorapainanteilla ja girlandeilla koristettu saviastia (KM 19913: 545) haudan lounaiskulmassa suuosa pohjoiseen päin, osittain puhtaan hiekan puolella. Oikotaltat olivat haudan lounaispäässä, n. 40 cm:n päässä toisistaan. Itse hautakuvio oli löytötasossa muodoltaan epäsäännöllinen suorakaide pituusakselin ollessa koillinen–lounassuunnassa. Kuvion koko oli 220×250 cm. Sen likamaa ei ollut aivan yhtenäinen vaan haudan koillispäähän muodostui erillinen puhtaan hiekan erottama likamaa-alue ja haudan keskiosa oli muuta hautakuviota tummempi. Hautakuopan laajuudesta ja saviastioiden sijainnista päätellen kysymyksessä saattaisi olla kaksoishautaus.

Tasossa 6,5 likamaata oli enää vähän jäljellä ja tasossa 7 tuli esiin puhdas pohjahiekka. Hautakuopan syvyys likamaan alkamiskohdasta oli 53 cm

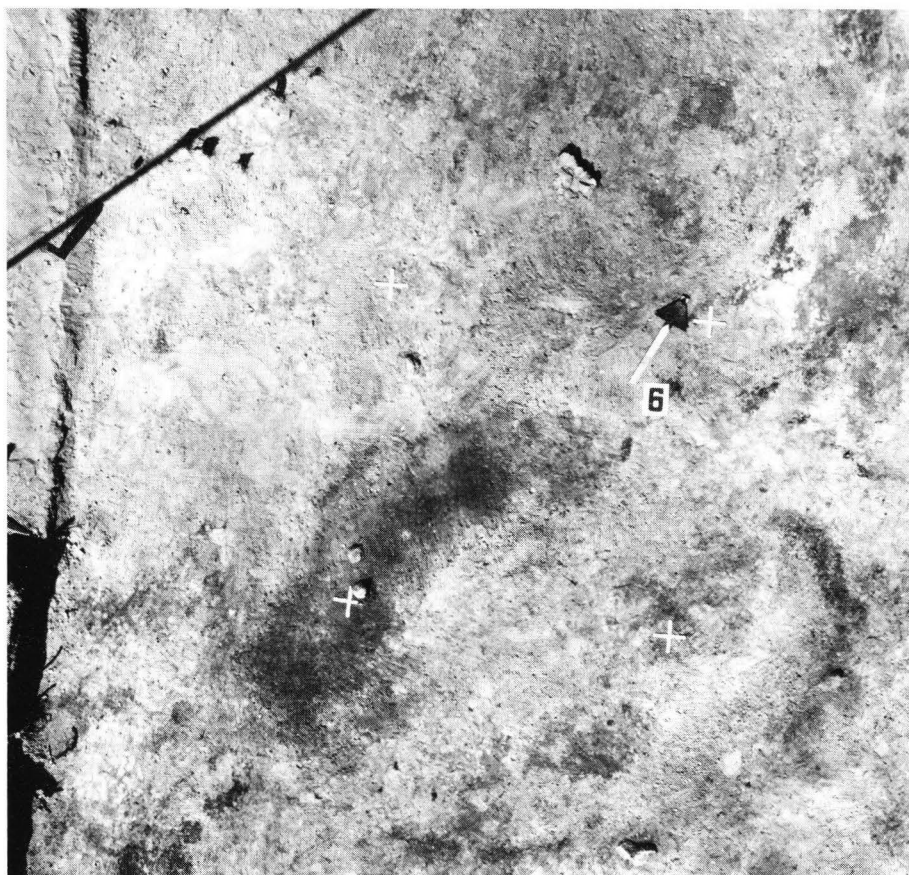
Kuva 3. Hauta I/1976, taso 6. Valokuva museovirasto/Tapio Seger.

(33,03–32,50 m ymp.), alkuperäisestä maanpinnasta n. 80 cm. Hauta-antimien löytötaso oli 32,69–32,50 m ymp., joten vainajan tai vainajien mukaan pantu esineistö oli sijoitettu aivan hautakuopan pohjalle.

H a u t a I I / 1 9 7 6

Hauta II ja siihen liittyvä nokikehä sijaitsivat haudasta I n. 6 m lounaaseen ruutujen 754 784–756 784, 754 782–756 782, 754 780–756 780 alueella. Ruutujen 756 782–758 782 6. tasossa tulivat esiin nuorapainantein koristettu saviastia (KM 19913: 530) ja oikoteräinen taltta (KM 19913: 522). Saviastia sijaitsi haudan koillispäässä suu ylöspäin ja taltta lähellä haudan lounaispäättä.

Haudan kohdalla likamaa-alue tuli esiin 3. kaivaustasossa pitkänomaisena ja epäsäännöllisen muotoisena. Läikän pituus oli n. 450 cm ja sen leveys vaihteli 130–320 cm. 4. tasossa lika- ja nokimaa-alueen suunta oli koillinen–lounas ja mitat n. 550×350 cm. Samassa tasossa haudan täyttemaasta löytyi joitakin palaneen luun paloja. 5. tasossa likamaa-alueesta erottui selvä 20–50 cm leveä rengasmainen kaari

Kuva 4. Hauta II/1976, taso 6. Valokuva museovirasto/Tapio Seger.

tai kehä, joka oli luoteisosaltaan paksumpi kuin muualta ja jonka itä- ja kaakkoispuolella erottui erillisiä nokimaaläikkiiä. Muodostelman laajuus oli n. 470×400 cm.

Löytötasossa hautakuvion likamaa erottui selvästi n. 180×200 cm:n kokoisena ja lähes suorakaiteenmuotoisena sitä huomattavasti nokisemmasta kaarikuviosta (kuva 4). Haudan kohdalla likamaa loppui heti 6. tason jälkeen, ts. hauta-antimet olivat tässäkin haudassa aivan hautakuopan pohjalla. Hautakuopan syvyys hautakuoppa-likamaan alkamiskohdasta haudan pohjaan oli 56 cm (32,77–32,21 m ymp.) ja syvyys alkuperäisestä maanpinnasta n. 85 cm. Nokikaari erottui puhtaan hiekan keskeltä aina 9. tasoon saakka ja sen paksuus oli vahvimmillaan 88 cm (32,70–31,82 m ymp.).

H a u t a I I I / 1 9 7 6

Ruudusta 760 792 n. 6 m länteen haudasta II tuli tasosta 5,5 esiin nuorakeraaminen savikuppi (KM 19913: 418), jonka reunassa oli kaksi heikosti näkyvää päällekkäistä vedettyä viivaa. Saviastia oli suuosa ylöspäin lähes puhtaassa hiekassa eikä sen kohdalla ollut yhtään likamaata. Ruudussa 758 792 saviastian eteläpuolella oli kuitenkin tasosta 5 alkaen epäsäännöllisen muotoinen, noen ja palaneen hiekan sekainen likamaaläikkä, joka tasossa 6 oli yhtenäisempi, muodoltaan soikeahko, kaakko–luodesuuntainen ja kooltaan n. 200×100 cm. Samasta tasosta likamaaläikän kohdalta löytyi 18 saviastianmurua. Tasossa 8 likamaaläikkä muuttui nokiseksi ja alkoi heikentyä häviten kokonaan 9. tasossa.

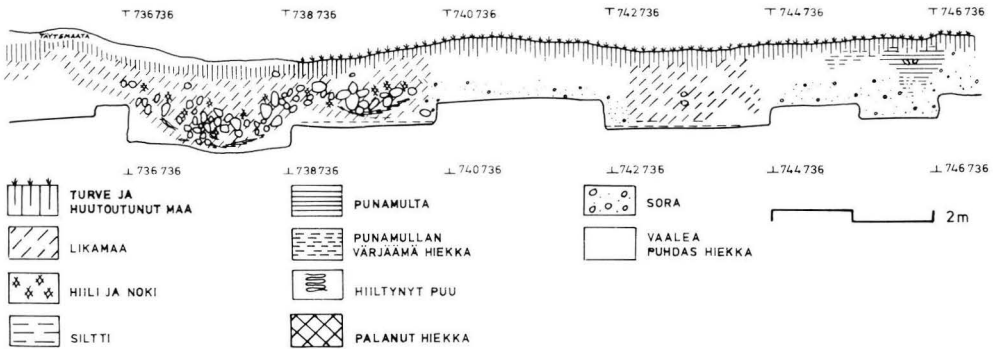
Mikäli likamaaläikkä olisi hautakuopan jäännös, olisi saviastia sijainnut n. 10 cm hautakuvion ulkopuolella. Myös hauta I:n saviastioista toinen sijaitsi aivan puhtaan hiekan ja likamaan rajalla, jopa enemmän puhtaan hiekan puolella. Ei ole todennäköistä, että saviastia säilyisi ehjänä asuinpaikalla, ellei sitä olisi tarkoituksellisesti peitetty maahan. Hautakuoppaan pantu saviastia on voinut haudan täyttämisen yhteydessä jäädä kuopan seinämästä romahtaneen puhtaan hiekan alle ja sen vuoksi löydettyäessä olla puhtaan hiekan alueella.

Mahdollisen hautakerroksen paksuus saviastian yläreunasta likamaan pohjaan oli 69 cm (31,89–31,20 m ymp.). Alkuperäisestä maanpinnasta mitattuna saviastia sijaitsi n. 50 cm:n syvyydellä, joten hautakuopan syvyys olisi kokonaisuudessaan n. 120 cm.

H a u t a / 1 9 7 7

Toisin kuin edellä kuvatuissa haudoissa v. 1977 ruuduissa 742 736–742 738 tutkittu hauta erottui jo ennen kaivamista ympäristöään n. 10 cm matalampana, muodoltaan epämääräisenä kuopanteena. Kuopanne sijaitsi pohjoisen kaivausalueen korkeimmalla kohdalla kaakkoon em. haudoista paikalla, jossa sen välittömässä läheisyydessä todettiin sekä punamultahauta että suuria varhaismetallikautisia kuoppaliesiä (kuva 5).

Tasossa 1 kuopanne oli pohjoiskoillinen–etelälounassuuntainen, mitoiltaan n. 250×150 cm ja muodoltaan kulmistaan pyöristetty suorakaide, joka ulottui myös ruutujen 740 736–740 738 alueelle. Kuopanteen kohdalla oli erillisiä likamaaläikkiiä tasoon 3 saakka, jolloin ne yhtyivät n. 200×150 cm:n laajuiseksi likamaa-alueeksi ja jolloin myös alkoi löytyä saviastianpaloja ja palaneen luun paloja. Tasossa 4 likamaa-alue laajeni n. 300×200 cm:n suuruiseksi. Alueen lounaiskulmassa oli myös

Kuva 5. Hauta/1977, pohjois-eteläsuuntainen profiili.

näkyvässä punaiseksi palanutta hiekkaa. Keramiikkalöydöt keskittyivät samalle alueelle kun taas hautakuopan itäosasta todettiin palanutta luuta.

Tasossa 5 likamaa-alue oli edelleen samanmuotoinen ja kokoinen, mutta sen pituusakseli oli lähinnä itäkoillinen–länsilounassuunnassa. Esinelöytöinä saatiin kvartsikaavin, kvartsi-iskoksia, palanutta luuta ja saviastianpaloja sekä nuorapainantein koristettu pieni saviastia (KM 20087: 555) hautakuopan koilliskulmasta. Tasossa 6 hautakuvion reunat erottuivat selvästi sen ulkopuolella olevan maan ollessa jo puhdasta soraa. Tasoista 5,5–7 löydettiin edelleenkin joitakin saviastianpaloja ja savikuonaa, joista ensiksi mainittuja 8. tasoon saakka. Likamaa-alue jatkui pienentyneenä, kunnes hävisi kokonaan 9. tason jälkeen. Tasoissa 7,5–8 oli haudan itäosassa havaittavissa pienistä hiilenmuruista muodostunutta, hyvin heikosti erotuvaa »kehystä».

Haudan syvyys maanpinnasta lähtien oli 102 cm (35,27–34,25 m ymp.), yhtenäisestä likamaa-alueesta tasosta 3 lähtien 83 cm (35,08–34,25 m ymp.). Ylimmät likamaa-alueeseen kuuluvat löydät saatiin samoin korkeudelta 35,08 m ymp. Ainoa varsinainen hauta-antimiksi luettava löytö saviastia oli 47 cm:n syvyydellä alkupe- räisestä maanpinnasta. Muut löydöt ovat saattaneet joutua hautaan täytemaan mukana.

Haudan täytemaasta kelluttamalla saatu hiilinäyte antoi haudalle radiohiiliajoituksen 4520 ± 130 b.p. (Hel-1006).

*

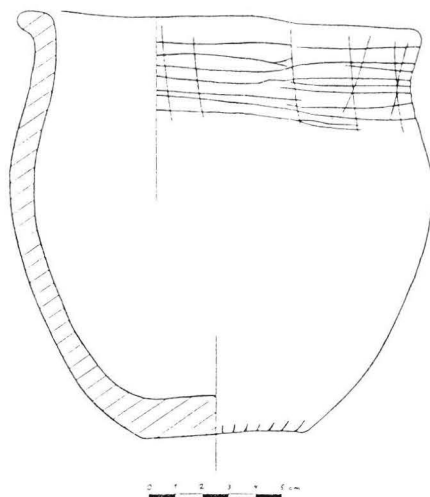
Jönsaksen kaikissa kolmessa varmassa nuorakeraamisessa haudassa on yhteisenä piirteenä hautakuopan suunta koillinen–lounas tai itäkoillinen–länsilounas. Neljännessä, mahdollisessa haudassa likamaa-alueen suunta sensijaan on kaakko–luode. Kaikissa on hautakuoppa muodoltaan soikeahko tai lähellä suorakaiteenmuotoa. Mitään varmoja sisusrakenteisiin viittaavia merkkejä ei voi havaita, mutta kaikissa on hautakuopan kohdalla runsaasti hiiltä ja nokimaata. Niiden esiintyminen haudoissa liittyynee yleiseen nuorakeraamisen kulttuurin piirissä esiintyvään tapaan »puhdistaa» hautakuoppa tulella. Täytemaassa olevat saviastianpalat ovat yleensä hyvin pieniä ja rapautuneita ja ne kuten muutkin täytemaasta saadut löydöt ovat pikemminkin peräisin kulttuurikerroksesta, jonka läpi hautakuopat on kaivettu.

Vuonna 1976 tutkittuun hautaan II liittyi sen kaakkoispuolella 5. kaivaustasossa esiin tullut nokikaari, jonka halkaisija oli suurimmillaan n. 4 m. Nokikaari oli näkyvissä vielä haudan pohjatason jälkeenkin jatkuen 9. tasoon saakka. Nokikehä oli siten todettavissa lähes 90 cm paksuna kerroksena, kehän pienetessä ja ohetessa alaspäin kaivettaessa. 8. tasossa kehän halkaisija oli enää n. 2 m. Vaikka jäännös näytti liittyvän sen luoteispuolella olevaan hautaan on epäselvää, minkälaisesta rakennelmasta on ollut kysymys. Vastaavanlaisia jäännöksiä ei muiden Suomesta tutkittujen nuorakeraamisten hautojen yhteydessä ole mainittu.

Hauta-antimina oli yhteen hautaan pantu kaksi saviastiaa ja kaksi talttaa, yhteen saviastia ja taltta ja kahteen saviastia. Kahdessa haudassa hauta-antimet oli pantu aivan haudan pohjalle ja ne sijaitsivat n. 80–85 cm:n syvyydellä alkuperäisestä maanpinnasta. Kahdessa haudassa hautakuoppa jatkui vielä löytötasoa syvemmälle löytötason ollessa n. 50 cm:n ja itse haudan yli yhden metrin syvyydellä alkuperäisestä maanpinnasta.

Saviastia KM 19913: 543 (hauta I/1976) on suosastaan 7–8 vedetyllä horisontaaliviivalla ja niitä vastaan kohtisuorassa olevilla samoin vedetyillä, harvassa olevilla viivoilla koristettu. Profiloidun astian levein kohta sijaitsee keskikohdan yläpuolella ja reuna kaartuu ulospäin. Tasaisen pohjan ja seinämän välillä on kulma ja pohjaosaa reunustaa yksinkertainen sädekehä. Astian korkeus on 157 mm, suun halkaisija 150 mm ja astian levein kohta 62 mm reunan alapuolella. Suurin halkaisija on 158 mm ja pohjan halkaisija 58 mm. Saviaineksen sekoitusaineena on käytetty chamottea. Astia on valmistettu ponttitekniikalla, pinta on silattu ja kiilloitettu (kuva 6). Koristelunsa puolesta astia liittyy lähinnä Edgrenin ryhmään ad A: 1, jonka astiat on suosastaan koristettu vaakasuorilla vedetyillä viivoilla (Edgren 1970, s. 23). Poikkeavana piirteenä ovat kuitenkin vaakaviivoihin liittyvät pystyviivat. Muotonsa puolesta se edustaa Ilmajoen tyyppiä, jossa astian levein kohta on lähellä keskiosaa (Edgren 1970, s. 29).

Saviastia KM 19913: 545 (hauta I/1976) on suosastaan koristettu 8–9 kaksinkertaisella nuoralla tehdyllä painanteella, jonka alapuolella on niinikään kaksinkertaisella nuoralla tehty girlandi. Sekä girlandin että horisontaalipainanteiden kohdalla

Kuva 6. Nuorakeraaminen saviastia KM 19913: 543. Piirros museovirasto/Tuula Aro.

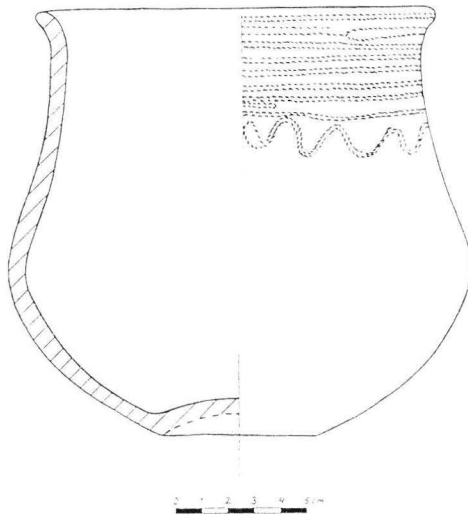

näky ornamenttivyöhykkeessä kohta, jossa nuora on taitettu kaksinkertaiseksi. Profiloitun astian levein kohta on keskikohdan alapuolella. Reuna on ulospäin taivutettu ja pohja, joka liittyy astian seinämään kulman välityksellä, kovera. Suun halkaisija on 150 mm, astian suurin halkaisija 174 mm 96 mm reunan alapuolella ja pohjan halkaisija 58 mm. Astian korkeus on 160 mm. Saviaineksen sekoitusaineena on käytetty chamottea. Valmistustapana on ponttitekniikka (kuva 7). Koristelunsa puolesta saviastia edustaa ryhmää A: 2, nuorapainanne- ja girlandivyöhykekoristeiset astiat (Edgren 1970, s. 20) ja muotonsa puolesta lähinnä Tammenmäen tyyppiä, jonka astioiden levein kohta sijaitsee keskikohdan alapuolella (Edgren 1970, s. 29).

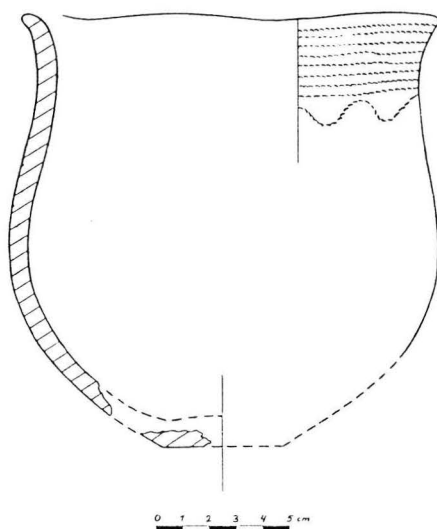
Saviastia KM 19913: 530 (hauta II/1976) on koristettu suosastaan 8–10 nuorapainanteella ja niiden alapuolella olevalla girlandilla. Profiloitu astia on hyvin haurasta keramiikkaa eikä pohjaosaa ole pystytty aivan kokonaan rekonstruoimaan. Astian korkeus on kuitenkin todennäköisesti ollut n. 160 mm ja pohjan halkaisija n. 45 mm. Levein kohta, halkaisija 160 mm, on keskikohdan alapuolella, 87 mm:n päässä reunasta. Astia on valmistettu ponttitekniikalla chamottesekoitteisesta saviaineksesta, jossa esiintyy myös hiukan karkeaa kivensirua (kuva 8). Koristelunsa puolesta astia kuuluu Edgrenin ryhmään A: 2 ja muotonsa puolesta Tammenmäen tyyppiin.

Haudasta III/1976 löydetyn pienen savikupin KM 19913: 481 seinämät kaartuvat ulospäin ja pohja on tasainen. Reunassa on kaksi heikosti erottuvaa vedettyä viivaa. Astian korkeus on 62 mm, suun halkaisija 85 mm ja pohjan halkaisija 45 mm. Saviaineksen sekoitteena on käytetty chamottea ja orgaanista ainetta, joka on jättänyt astian pintaan ohuita pitkänomaisia painanteita. Astia on valmistettu ponttitekniikalla (kuva 9). Muodoltaan se edustaa lähinnä Edgrenin tyyppiä E, profiloimattomat astiat, joiden levein kohta on astian reunassa (Edgren 1970, s. 29). Astian suosassa olevat vedetyt viivat eivät liene varsinaista koristelua, joten tässä suhteessa se liittyy ryhmään F, koristelemattomat astiat (Edgren 1970, s. 26).

Vuonna 1977 tutkitusta haudasta löydettiin profiloitu savikuppi KM 20087: 555. Sen korkeus on 60 mm, suun halkaisija 68 mm ja pohjan halkaisija 30 mm. Koristeaiheena on suosassa oleva nuorapainannevyöhyke, 4–5 päällekkäistä

Kuva 7. Nuorakeraaminen saviastia KM 19913: 545. Piirros museovirasto/Tuula Aro.

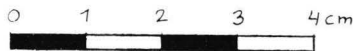
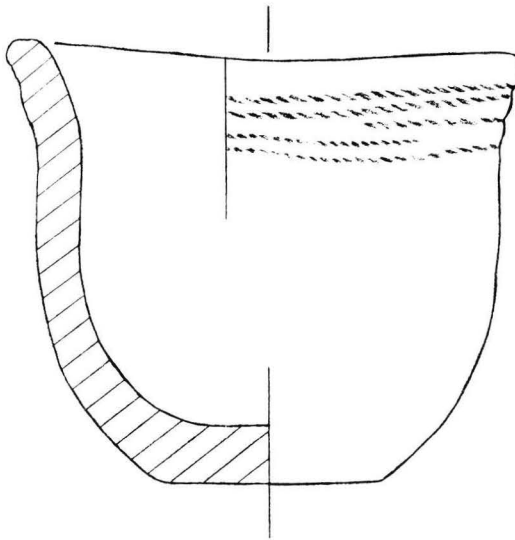
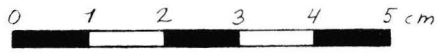
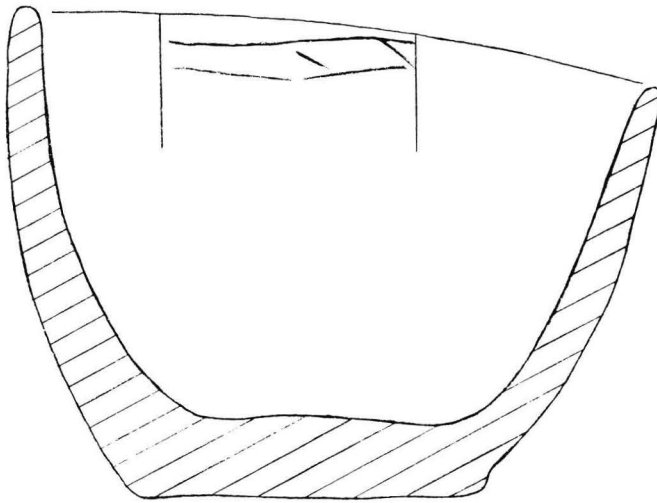
Kuva 8. Nuorakeraaminen saviastia KM 19913: 530. Piirros museovirasto/Tuula Aro.

painannetta. Valmistuksessa ei ole käytetty ponttitekniikkaa vaan astia on tehty yhdestä savenkappaleesta. Sekoitusaineena on chamotte (kuva 9). Muotonsa puolesta astiaa ei voi sijoittaa Edgrenin astiatyyppeihin, koristeaihe sensijaan kuuluu ryhmään A: 1 (Edgren 1970, s. 20).

Jönsaksen nuorakeraamisten hautojen voimakkaasti värjäytyneessä likamaassa ei voinut kaivausten aikana havaita mitään jälkiä itse vainajista, ei myöskään haudoista otetuista väärävärikuivista, jotka muuten toivat sävyerot hyvin selvästi näkyviin. Koska vain muutamat Suomesta tunnetuista nuorakeraamisista haudoista on voitu tutkia arkeologisin kaivauksin eikä niissäkään yleensä ole ollut jäljellä luumateriaalia, ei maamme nuorakeraamisen kulttuurin haudoista ole mahdollista tehdä varmoja johtopäätöksiä vainajan sukupuolesta, vainajan asennosta haudassa tai siitä, mihin kohtaan vainajaan nähden hauta-antimet on sijoitettu. Myöskään keramiikassa ei ole voitu erottaa kronologisia ryhmiä (Edgren 1970, s. 58–59), joiden perusteella olisi mahdollista ajoittaa haudoissa esiintyviä rakenteellisia piirteitä. Vaikuttaisi kuitenkin siltä, että ilman sisusrakennetta oleva yksinkertainen kuoppahauta olisi Suomesakin tullut käyttöön aikaisemmin kuin sisusrakenteella varustetut hautatyypit (Torvinen 1984).

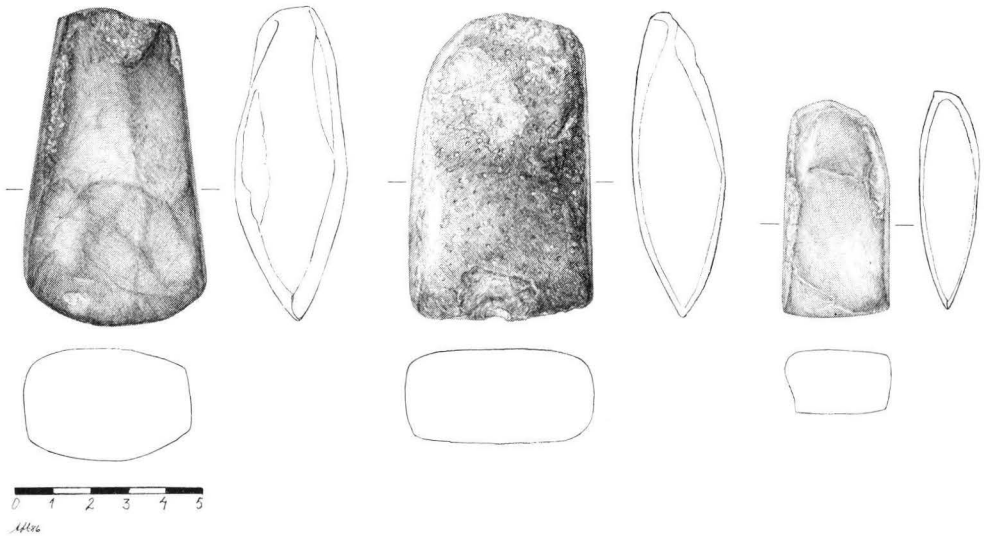
Ruotsissa vasarakirveskulttuurin vanhimpien periodien aikana hautojen normaalisuunta on ollut pohjoinen–etelä tai pohjoiskoillinen–etelälounas. Nuorempien periodien aikana hautausuunta vaihtelee välillä luode–kaakko ja koillinen–lounas. Vainajat on haudattu hocker-asennossa kasvot itäänpäin, miehet vasemmalle kyljelleen ja naiset oikealle kyljelleen. Hauta-antimista arvostetuimmat esineet, kuten vasarakirveet on sijoitettu vainajan pään kohdalle, saviastiat yleensä jalkopäähän ja esimerkiksi taltat, joita esiintyy kuten saviastioitakin sekä miesten että naisten haudoissa, vainajan selän taakse. Hauta-antimien ja hautakonstruktioiden perusteella ei miesten ja naisten välillä voi havaita mitään eroa sosiaalisessa arvostuksessa (Malmer 1975, s. 41–45).

Mikäli oletetaan, että Suomen nuorakeraamisen kulttuurin hautaustavoissa ilmevät samat piirteet kuin Ruotsin vastaavissa haudoissa, voisi Jönsaksen hautojen

Kuva 9. Nuorakeraamiset saviastiat KM 19913: 418 ja KM 20087: 555. Piirroksat museovirasto/Tuula Aro.

osalta esittää seuraavat johtopäätökset. Kaikki Jönsaksesta tutkituissa haudoissa olevat vainajat ovat naisia ehkä lukuunottamatta mahdollista kaksoishautaa (hauta I/1976), johon olisi haudattu sekä mies että nainen. Hautausuuntansa perusteella

Kuva 10. Oikoteräiset taltat KM 19913: 522 (hauta II/1976), KM 19913: 537 ja :538 (hauta I/1976). Piirroksat museovirasto/Anne Huikuri.

ainakin hauta II/1976 ja hauta/1977 sijoittuisivat nuorakeraamisen kulttuurin alkupuolelle. Nuorakeraamisen kulttuurin alkuun ajoittaa vuonna 1977 tutkitun haudan myös siitä saatu radiohiiliajoitus. Nuorakeraamisen kulttuurin loppupuolelle sensijaan sijoittuisi hauta III/1976, jossa haudan suunta on kaakko–luode. Myöhäiseksi haudan ajoittaa myös siitä saatu saviastia, joka ei muotonsa eikä koristelunsa puolesta edusta puhtaita nuorakeraamisia tyyppisiä. Väriensä ja koostumuksensa puolesta saviaines liittyy nuorakeramiikkaan, mutta sen lisäksi siinä esiintyy myöhäisneoliittisessä keramiikassa tavattava ilmiö, orgaanisen materiaalin käyttäminen sekoitusaineena.

Jönsaksen nuorakeraamiset haudat on tehty varsinaisen asuinpaikan ulkopuolelle ja niiden voidaan katsoa muodostavan yhtenäisen kalmiston. Vaikka asuinpaikan nuorakeraamista asutusvaihetta edustaa vain yksi, aivan kulttuurin alkuun sijoittuva radiohiiliajoitus, todistavat asuinpaikan vahva kulttuurikerros, todennäköisesti nuorakeraamisen kulttuurin loppujaksolle ajoittuva hauta sekä asuinpaikkakerroksessa ns. Paalutorin alueella, vuonna 1977 tutkitun nuorakeraamisen haudan läheisyydestä löydetty karvasekoitteinen keramiikka (mm. KM 20087: 7, : 9, : 11, : 20, : 22, : 25, : 30, : 71) pysyvästä pitkäaikaisesta asutuksesta. Jönsas/pohjoinen-alueella on vielä kaivauksin tutkimattomia alueita vuonna 1976 ja vuonna 1977 tutkittujen hautojen välillä. On hyvin luultavaa, että kalmisto jatkuu juuri tälle alueelle.

L ä h d e l u e t t e l o :

- Edgren, Torsten, 1970. Studier över den snörkeramiska kulturens keramik i Finland. *SMYA* 72.
 Forstén, Ann & Blomqvist, L., 1977. Refuse Faunas of the Vantaa Mesolithic and Neolithic Periods. *Finskt Museum* 1974.
 Malmer, Mats P., 1975. *Stridsyxekulturen i Sverige och Norge*. Lund.

- Núñez, M., 1978. The Vantaa phosphate survey, a practical illustration of the method. *Annales Academiae Scientiarum Fenniae. Series A. III. Geologica – Geographica*, 124. Helsinki.
- Ojonen, Sinimarja, 1983. Vantaan Myyrmäen Jönsaksen radiohiiliajoitukset v. 1975–1977. *Karhunhammas* 7. Turku.
- Purhonen, Paula, 1980. Jönsaksen punamultahaudat – vanhimmat Suomesta tunnetut hautaukset? *Helsingin pitäjä* 1980.
- Purhonen, Paula, 1982. Myyrmäen esihistorialliset asuinpaikat. *Vantaan muinaiset vuosituhannet*. Kerava.
- Purhonen, Paula, 1984. Gruppa mogilnikov s krasnoj ohroj. Obštšie čerty v formah mogilnikov Finljandii i Vostočnoj Karelii. *Novoe v arhaeologii SSSR i Finljandii*. Leningrad.
- Torvinen, Markku, 1984. Suomen nuorakeraamisen kulttuurin haudat – rakenteellisten seikkojen tarkastelua. Käsikirjoitus. Julkaistu venäjän kielellä teoksessa *Novoe v arheologii SSSR i Finljandii*. Leningrad.

L i s ä y s

Artikkelin ollessa painossa todettiin Jönsaksessa kesällä 1986 suoritettujen kaivausten aikana (kaiv. A. Arponen ja T. Wallenius) vielä yksi mahdollinen nuorakeraaminen hauta hautojen A–C ja D väliseltä aikaisemmin tutkimattomalta alueelta. Kaivauslöytöinä saatiin nuorakeraaminen astia (kuva 11, mitta-kaava 1 : 2).

